

COMEDIA

Последња премиера у београдском Мање-
жу: Пег (Љубинка Бобин) одбија просид-
бу кузена Аларика (Вл. Драгутиновић) у
комаду „Пег, срце моје“.

Poslednja premjera u beogradskom Manje-
žu Peg (Ljubinka Bobić) odbija prosidbu
kuzena Alarika (Vl. Dragutinović) u komadu
„Peg, srce moje“.

— Фото: Вл. Венчин, Београд —

Comoedia

излази сваког понедеоника. Главни уредник *Никола Б. Јовановић*. Власник Издавачко Удружење „Илустрација“ — Београд, Косовска 11.

СМРТ УРОША V

Кап росе у праскозорје: трагедија младог Стефана Стефановића изићи ће пред београдску публику први пут о свом стогодишњем јубилеју, на премиери 14 јануара 1926 године

Када смо, прошле године, славили стогодишњицу Бранкова рођења, оплакивали смо, у исти мах, једну прерано погребену младост, служили смо службу посмртну својој националној преживљеној и већ укопаној младости. И, са матурантским штапом у руци, отишли смо даље, бацивши последњу сузу на већ улеглу хумку свог најприснијег друга, од кога нам се тешко било одвојити.

Имали смо ми још другова свога детињства, али Бранко нам је био најдражи. Они остали су нам, помало, као фантоми, и њихове духове треба призивати. Јер ми смо још покољење, које призива... А има их, међу њима, који су нас тако силно волели, и задужили нас својим утрошеним живцима, својим скрханим здрављем, својом жртвованом младости, и ми то не знамо. Један од њих је и млади Стефан Стефановић...

... Надгробно камење је немо и студено, ала, заигра ли по њему несташни сунчев зрак, индискретан у топлоти својој, догоди се да се на њему нађе и понеки преостали још неизглађен и неразједен број, два фатална броја везана цртицом — кратком и правом ставом живота —, и у некој старој цркви можда избледела читуља, и још... И још понеки писани или чак и штампани траг, на пожутелим листовима ћутљивих књижница, које неки архивски мољак пронађе, па ми, после сто и више година, из тих оскудних наговештаја, у бесаним ноћима играмо се судбинама које је већ смирио њихов удес. И призивамо духове, и — то су јубилеји заборављених и ускренуће оних који су, међу убилачким клицама што су их покосиле, носили и једну невидљиву животворну клицу бесмртности.

БИО ТАКО...

Био тако, пре неких сто и петнаест година, у Новоме Саду, један зудан дечко — вероватно блед неки дечко па-

метних и живих очију, и сањалачких очију —, који нас је силно волео: све нас, који смо били пре њега, и све нас који ћемо бити после њега. Он нам је поклањао своје бесане ноћи, проучавајући Рајићеву историју Срба и запајајући се првом Вуковом „песнарицом“, преживљавајући све надање скоре и незаборављене 1804, када је цело његово племе васкрсавало, и све ужасе 1813 када смо се вратили у мрак и у таму; па опет, други Васкрс Државе Српске од 1815 и пресображење наше.

Била су оно страшна и величанствена времена, када се из хаоса велике Француске Револуције и Наполеонове титанске епопеје одвајала светлост од таме. И када је и наше племе својим жилавим рукама, газећи по морима крви и пробијајући се кроз пакао јаука, откидало помрчину као густо комађе теста и бацало га у провалињу заборавља, гредући своје сунцу...

У једној културној и начитаној средини, млади гимназијалац, петнаестогодишњак-шестнаестогодишњак, Стефан Стефановић, ширио је видике и оштрио своју певушаву песничку речитост на бунтовноме Фридриху фон Шилеру, а сталожаво се и умиривао на староме Шекспиру, који му је морао бити драг, толико мио и драг, да га је читао и прелиставао, и учио и проучавао. А изнад свега је лебдела — декларација о правима човека и грађанина, која није прокламована за то да угине у прањивим фолијантима историје света, него коју је он хтео и за своје потиштено и поробљено и расцепкано племе. Па је тако, капајући над купусарама и морећи свој дечачки мозак, а цун љубави за род свој, зајаукао над његовом црном судбином и закликтао вером пред његовом светлом будућношћу.

Ето, тако се, мора бити, родила, између школских гимназиских часова и уз припремање домаћих задатака — о, те непроспаване поларне ноћи гениалнога дечка — чудна почетничка радња, трагедија Смрт Уроша V., прва на нашем језику која се и данас може играти, те, ево, доживљава сада стогодишњицу свога постанка.

После тога се преселио у вечност овај наш чудни млади драмски писац — други његов рад је загубљен —, песник коме је Урош V био лабудова песма као и, после сто година, неким чудним удесом, другом једном песнику нашем и прерано ископаној нади нашој, Милутину Бојићу, који је такође певао о истоме цару.

Г. МИЛАН ПРЕДИЋ О ЈУБИЛЕЈУ

На питање уредништва „Комедије“: који су разлози руководили управу престоничког Народног Позоришта да овај младачки покушај од пре сто година стави на данашњи репертоар, г. управник београдског државног театра овако се одужно успомени Стефана Стефановића:

— Престоничко позориште хтело је да покаже, да је још пре сто година у нашој књижевности поникла једна драма, која се може играти и данас. То је, разуме се, само један литерарни јубилеј, а не бински; не јубилеј наше позорице... Пре сто година нашао се један млад човек који је, на жалост, врло рано умро, али је стигао да даде драму, у којој се осећају црте врло високог стила. Штета што је смрт прекинула даље огледање младога писца на драмском пољу: можда бисмо били добили бар почетке онога што нам највише недостаје — наше трагедије, која има своје покушаје у Матини Бану и М. Цветићу, а резултате у Јакшићу и Лави Костићу, али тек после шест деценија...

— А сам рад Стефановићев?

— Ова трагедија има врло лепих, експресивних рола, јакних драмских сцена, помало сувише непосредних, са уласком *in medias res*, што ће свакако дејствовати код публике која воли романтику и јасне ситуације. Смрт Уроша V. има линије велике драме, које писац као млад човек, без искуства и рутине, није спровео до краја; али зато тај писац има смисла за драмске личности, позирани у карактере са нешто сумарном карактеристиком, већином у противностима, али силне. На пример, Краљевић Марко само је назначен у 2—3 црте, али је то зацело онај прави Краљевић Марко, кога је требало ставити на позорницу, и за кога је жао што до сада није стављен.

— Молим Вас за једну малу прогнозу, господине управниче: хоће ли се морати остати само код ове јубиларне представе?

— Управа се нада да ће се Стефановићев комад одржати на позорници, пошто — позитивно — допуњује репертоар наивне старе романтике, оне за ширу публику, одмењујући, на пример, „Грбоњу” и сличне ствари и дајући јој у исти мах један комад из нашег националног репертоара.

Г. Р. Ј. ОДАВИЋ ДАО ЈЕ РЕДАКЦИЈУ „СМРТИ УРОША V”

Замолити смо г. Ристу Ј. Одавића, управника Држ. Архиве, који је дао данашњу редакцију Стефановићевој трагедији, да читаоцима „Комедије” изволи дати неколико најпотребнијих обавештења о писцу и месту које његово дело заузима у нашој књижевности. Бивши начелник Уметничког Одељења и позоришни стручњак, г. Одавић, који ће одржати и конференцију пред јубиларну представу, радо се одазвао молби, рекавши:

— Први почеци драмскога рада у нашој новијој књижевности несумњиво су преводи и компилације: стигле се Јоакима Вунча и Емануила Јанковића. Иако се о Јовану Стерији-Поповићу, према обимности његова рада, може рећи да је творац новије српске драме, ипак се, на две го-

дине раније пре његовог првог драмског дела Светислав и Милега, јавио Стефан Стефановић са својом трагедијом „Смрт Уроша V.” Он је ову трагедију израдио у својој 19 години у другарској колаборацији али, по признању једног од њих, Ј. Рајића-Млађег, толико незнатној, да о њој једва може бити говора. Дело је написано језиком, од којег је у оно време био чистији само језик Вука Стефановића-Караџића. Грађа је црпена из Историје Јована Рајића, народног песништва у схватању чисто народном, а писано језиком, који још није био господарио у нашој књижевности, т. ј. језиком народним. Дело је приказивано 1825 г., септембра и октобра месеца, у Новоме Саду, а после тога у свима местима у којима су дилетантске трупе или организоване путујуће дружине давале своје представе. Грађа за историју Вукашина и Уроша толико је занимљива, да су је после Стефановића обрађивали и многи други драмски писци, све до данашњих дана: Константин Поповић-Комораш, Матија Бан, Драг. Ј. Илић, Бранислав Нушић, Милутић Бојић. Својим иновацијама сви су ови писци, као изрази својих времена, потискивали Стефана Стефановића. Данас, кад се навршује сто година од постанка и приказа ове трагедије, Стефан Стефановић излази на позорницу на којој има пред публиком, која се у укусу пуних сто година развијала, да покаже: шта је ова млада душа песничка дала у праскозорју српске драмске књижевности, и да ли је овај пијетет према њему оправдан, и да ли ће поред ове свечане представе, у пуној мери заслужене, моћи, након после сто година, поново проћи и преко осталих позорница. О томе ће дефинитиван суд довести публика и они који су позвани да у њено име, као драмски критичари исказују свој суд. Застор ће се подићи 14. јануара 1925 г., да нам прикаже једно уметничко дело од пре сто година, које је по својој националној концепцији несумњиво прво у крајевима целокупног нашег народа.

— Како сте, г. управниче, дошли на идеју приказивања овога дела, и да ли Вам је ко на то скренуо пажњу?

— Као пређашњи начелник Уметничког Одељења Министарства Просвете био сам позван да водим рачуна о свима датумима у нашој књижевности и у нашој уметности. За време мог рада у Одељењу прослављено је неколико таквих датума, а био је запажен и прибележен и датум Стефановићеве трагедије. По одласку из Одељења узео сам да овај посао сам израдим, јер сам и пређе а и сада поново читао дело Стефана Стефановића, осећајући да је оно — и у случају успеха, и у случају неуспеха — несумњив датум у нашој драмској књижевности, од којег је старији само покушај Руса Козачинскога са краја XVIII. века, а који није могао поправити ни

Поводом премиере Стефановићеве трагедије у београдском Народном Позоришту. Надгробна плоча у Н. Саду, где текст гласи: „Стеван Стевановић 1807+1828. Овај спомен чини му сестра Софија удов. Бокшан рођ. Стевановић год. 1894“.

Povodom premiere Stefanovićeve tragedije u beogradskom Narodnom Pozorištu. Nadgrobna ploča u N. Sadu, gde tekst glasi: „Stevan Stevanović 1807+1828. Ovaј спомен чини му сестра Sofija udov. P. Bokšan rođ. Stevanović год. 1894.“

— Фото: Вл. Венчић, Београд —

На гробу Стефана Стефановића, драмског песника. С лева у десно: Др. М. Малетин, гл. секретар Матице Српске; протојереј Вељко Миросављевић, чувар Стефановићева гроба; Р. Ј. Одавић, директор Држ. Архиве, у чијој се редакцији приказује „Смрт Уроша V“, и Др. Бран. Војновић, управник Нар. Позоришта у Н. Саду. Горе је плоча, коју је Матица Српска поставила више гроба. Натпис је на њој: „Стевану Стевановићу, драмском песнику (1807—1828), Матица Српска.“

Na grobu Stefana Stefanovića, dramskog pesnika. S leva na desno: Dr. M. Maletin, gl. sekretar Maticе Srpske; protoјереј Veљko Miroslavljević, чуvar Stefanovićeва гроба; R. J. Odavić, direktor Drž. Archive, u чијој се редакцији приказује „Smrt Uroša V“, i Dr. Branko Vojnović, управник Нар. Pozorišta u N. Sadu. Gore је плоча, коју је Матица Српска postavila више гроба. Natpis је на њој: „Stevanu Stevanovićу, драмском песнику (1807—1828), Матица Српска.“

историчар Јован Рајић својом прерадом, која је остала без успеха као и њен оригинал.

— Очекујете ли какав успех?

— Уверен сам да ће прослава стогодишњице, као таква, бити несумњиво и са дужним пијететом примљена, и оцењена. Што се тиче саме садржине, ма колико да је време чинило своје, верујем да ће дело имати и успех који — по мом личном уверењу — треба да буде већи од релативног.

РЕДИТЕЉ Г. ИСАЈЛОВИЋ, ИЗБЕГАВАО ЈЕ ЗАМКЕ МОДЕРНЕ РЕЖИЈЕ

— Хтели бисте да вам и ја нешто кажем? Али, пре свега, радујем се што могу дати израза своје задовољству што ми се указала прилика да инсценирам једну нашу стару изворну драму, која сама по себи представља значајан један датум у историји наше драмске књижевности.

— Кад смо већ код књижевности, намећу нам се, више уз реч, два прилично важна питања: утицаји и однос између оригиналног и дефинитивног текста, т. ј. драматуршки посао? Не чини ли се и Вама, врсном познаваоцу Шекспира и Шилера, да их је млади Стефановић за чудо добро познавао за своје године?

— И ви сте приметили? Јест, утицај је колосалан. Али само утицај. И поред све младости ауторове и свих искушења не може ни бити речи о позајмицама текста. Читајући поједине тираде, чини вам се да сте их видели код она два писца — нарочито кад је реч о Шилеру — иако их тамо нема. Али има нешто друго: у сличности ситуација и карактера Стефановић као да је у памети имао одговарајуће ситуације и моменте својих узора, па је своје пасусе из сећања исписивао. Он је, местимично конструисао аналогијом, по Шилеру и по Шекспиру, јаким угледањем, комбинујући, асоцирајући, али узимао није. Утицај та два писца из светске књижевности нарочито се усредсредно у фигури краља Вукашина.

— . . . који код њега осцилује, у колико се тиче карактера, између Макбета и Ричарда III.

— . . . Док Марко Краљевић и Мирко, на пример, носе претежно Шилеровски отисак, и тако даље у томе правцу. И још, нарочито пада у очи да ни Стефановић, као ни Шилер није успео у женским типовима. Он није познавао жене, што је и Шилерова карактеристика. Стефановићева Милица безбојна је и без темперамента попут Шилерове Амалије (у „Разбојницима“). Уосталом, код Стефановића овај његов недостатак потпуно извињава његова младост.

— А драматуршки посао?

— Брисано је много, врло много. Читави пасуси, готово на свакој страни понешто. Брисана су, на првоме месту, понављања, излишне перифразе и амплификације без којих

се стварно може и које би писац и сам брисао да му је било сценске рутине. И наивности . . . то јест, немојте „наивност“ — бришите ту реч — јер оно су наивности које сам напред поменуо, а оне праве наивности, младалачке које истичу из чистоте и невиности и протежу се целим комадом, остављене су, пошто чине једну нарочиту драж и чар. Од брисања пак ових силних понављања, која иду на штету радње, комад ће само добити, јер и овако траје преко 3 сата.

— Иначе, рекао бих, Стефановић је имао дубоког смисла за сцену, за једног драмског писца који истом почиње?

— Има места која се просто граниче с гениалношћу. Узмите сам почетак, интродукцију! Соба у двору. Урош спава у наслоњачи, на крилу му отворена књига, око њега на поду књиге, а више главе слика: Душан Силни, у оклопу; притискује нејаког сина, као мора, као силовита сабласт. Наилази славољубиви Вукашин, који хлени за царском — Урошевом — крувом и вели свом првом доглавнику и злочинцу Арсојевићу: „Цар спава, а с њим и цео двор“ . . . И тако даље. Тако нас аутор уводи у сам сунстрат трагедије, у праузрок и изходште свега . . . Или још: сцена у манастиру св. Варваре с оцем намесником који ишчекује госпоштину и спрема дочек*)

Не би је написао боље ни један модеран писац: једна сцена престо фамозна и тако реалистична. И пуна комике, и то не једног низа неповезаних вицева, већ оне праве истинске комике и хумора, који истичу из радње, без сваке помоћи пишчеве . . .

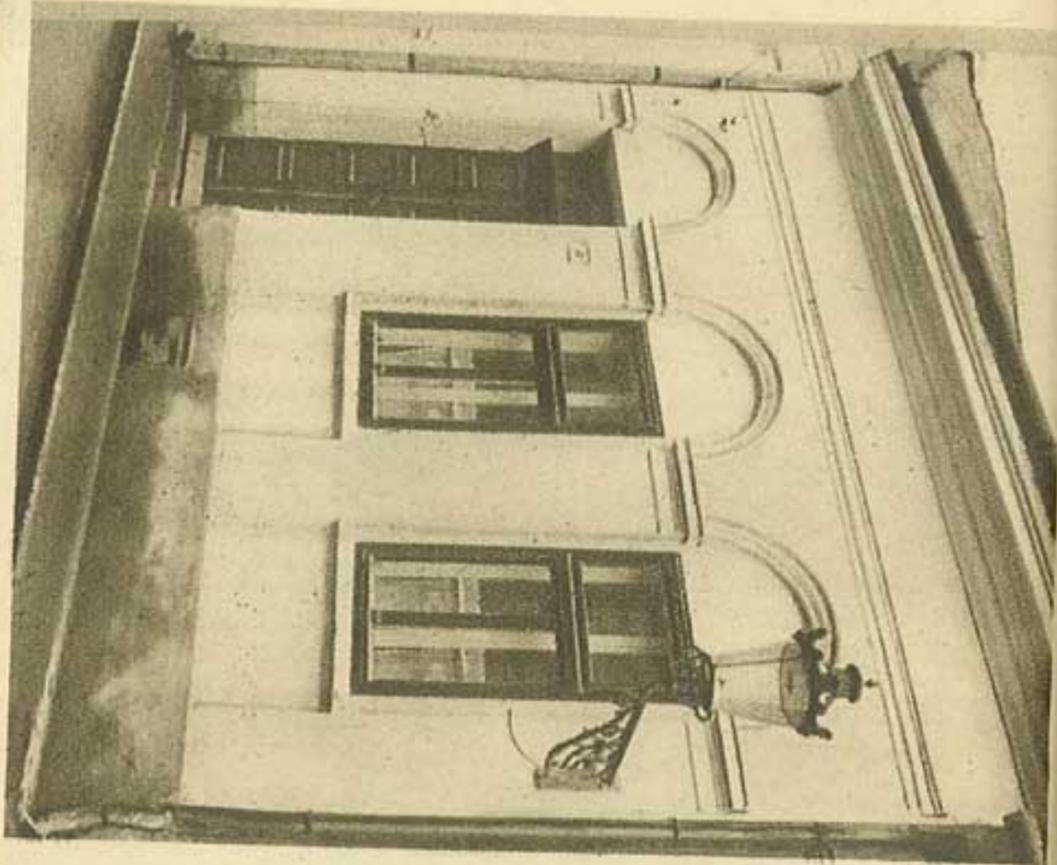
— Инсценација? . . . Режирање једне историске трагедије . . . Из времена кад није постојао модерни редитељ . . . ни редитељ уопште.

— У инсценацији сам настојао да комад не претоварим ни опремом ни великим сценама еволуирања маса. Хтео сам, и пустио сам да личности говоре по надахнућу, јер то је најбољи начин за овакове ствари. Отклонио сам и помисао на сва могућа средства модерне режије. Сада драма је наивна и све треба да истекне из осећања. Нитков мора остати нитков, јасно и потпуно; добар и поштен човек добрим и поштенним човеком — узором доброте и поштења. Цело оно доба је било време насила, и за песнике неограничена романтика. Најзад сам веома јако подвукао националну црту, родољубље, на првоме месту које носи Краљевић Марко чак и против рођеног оца.

— Декор?

— При инсценацији је и на декоративну страну спроведен исти принцип, консеквентно, просто. Ни само осветљење неће кријати карактеристику тог доба. Дух Урошева оца неће — попут Хамлетова духа — дошетати, већ ће се појавити као

*) Ова сцена репродукована је у овом броју „Комедије“.

1. Kuća u Novome Sadu, u Miletikinevoj ulici br. 27., u kojoj se rodio Stevan Stevanović (1807—1828), pisac tragedije „Smrt Uroša V.“ — 2. Mali Predrag Dinulović kao Serloža u „Ani Karelini“, u bitoljskom Gradskom Pozorištu.

1. Kuća u Novome Sadu, u Miletikinevoj ulici br. 27., u kojoj se rodio Stevan Stevanović (1807—1828), pisac tragedije „Smrt Uroša V.“ — 2. Mali Predrag Dinulović kao Serloža u „Ani Karelini“, u bitoljskom Gradskom Pozorištu.

Љубинка Бабић као „Пег“ у I. чину успешног америчког комада „Пег, срце моје“, у београдском Мањежу. Режија Ј. Ракитина. Ljubinka Babić kao „Peg“ u I. činu uspešnog američkog komada „Peg, srce moje“ u beogradskom Manježu. Režija J. Rakitina.

Фото: В. Бенчића, Београд.

визија у зиду — од тила, осветљеном за неколико тренутака. Тиме комад само добија, иако је време појављивања духа померено, због те конструкције, у сумрак, са средине бела дана... Иначе, декор је делом узет из „Находа“, а остало је прављено. Исто то важи и за костиме. Уместо декора појављују се два пута — у I. чину и у тамници — завесе, али овде није реч о стилизацији, већ је по среди карактеристика, јер су и завесе украшене националним шарамма. Све остало је декор.

— Као закључак?

— Рекао бих ово: као што сваки немачки гимназијалац сматра да треба да напише једну римску трагедију, тако би исто добро било кад би наши средњешколци пошли стопама свог колеге од пре сто година: Стефана Стефановића писца трагедије: „Смрт Уроша V“.

Н. Ј.

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ

Бр. 1039

Смрт Уроша V

Драма у пет чинова. Написао Стефан Стефановић у редакцији Ристе Ј. Одавића

За шаптача

ЧИН ТРЕЋИ

(Манастирско двориште. Манастирски ђаци и слуге промичу — тамо амо. Једни носе воду, други воће, посуђе и т. д. Намесник Теодосије надгледа шта ко ради... Поред зида манастирског види се споменик на Душанову гробу са натписом: „Цар Душан Силян“. Остало је у натпису нечитко).

Прва појава

Теодосије, Слуга, Ловац, мало доцније отац Јеврем

ТЕОДОСИЈЕ: Брзо, децо, док није чезнути краљ дошао...! Хеј, ти, са водом! Донеси што више, да се нађе доста у манастиру... Испери златне пехаре, а спреми и онај што га је Душан поклатио Светој Обитељи... (Сам себи) Е, мој оче намесниче! Сад се узми у памет, без наличја не можеш изићи пред Вукашина! Душан је награђивао људске добротворе и пред њега си могао увек изићи као поштен, паметан и прави светленик... (Довикне једном од слугу). Брже, брже, не оклевај... (Сам себи) Како да се претварам? А морам, само да нам не би разорио ову светињу и разгонио сиротињу око ње! (Слуги Николи) Нико, заборавих упитати: јеси ли однео у село помоћ оној сиротињи? Да ли си им казао да данас не долазе оваме?

НИКОЛА: Јесам, оче намесниче, све сам извршио како си наредио. А хоћу ли извадити и онај пехар на којем је уреза-

на слика како Стеван Дечански и млади краљ Душан са тугом гледају где бугарски Михајло убијен лежи... Пред кога ћу тај пехар ставити?

ТЕОДОСИЈЕ: Брбљаш као воденица, а у раду си бра као доњи воденични камен. Тај пехар у зачеље стави, пред цара, а оне друге пехаре све по реду... Хајде!... Јоване, ходи амо!...

ЈОВАН: Еве ме, оче намесниче!

ТЕОДОСИЈЕ: Јеси ли ишао на Бистрицу? Како рибари? Хоће ли рибу скоро донети? Јесу ли што уловили?

ЈОВАН: Јесу, оче намесниче, и доста и добре рибе.

ТЕОДОСИЈЕ: А ловац? Како он?

ЈОВАН: Ево га пред нама! (*Приближује се ловац са богатим ловом преко рамена*).

ТЕОДОСИЈЕ: Како је, ловче, у Шари Планини?

ЛОВАЦ: Врло добро, оче намесниче! Моје су стреле добро летеле! Да дође пет Вукашина, не би могли све појести... Још и слуга лова носи!

ЈОВАН: Ко зна? Како је Вукашин појео читаву једну царевину, Бог зна да не би и твоје зечеве! Ја мислим да би и цео Шарин лов тешко угостио Вукашина!

ТЕОДОСИЈЕ: Та ћути, ниједна веро! Гледај како то зна да брбља!... Ама још ти не знаш ко је краљ Вукашин!... Умукни!... Хајдете сви у кућу, па журите са послом. Како дође цар, нека му још из далека мириси из кухиње загледају ноздрве... Сваки на свој посао! А ти ми Гојко, мало доцније донеси молитвеник, моју свилену мантију и камилавку, да ме господара оваквог не затекну (*сви из дворишта уђу у манастирски дом*).

ЈЕВРЕМ: (долази с поља, приклонио главу за благослов): Благослови, свети оче!

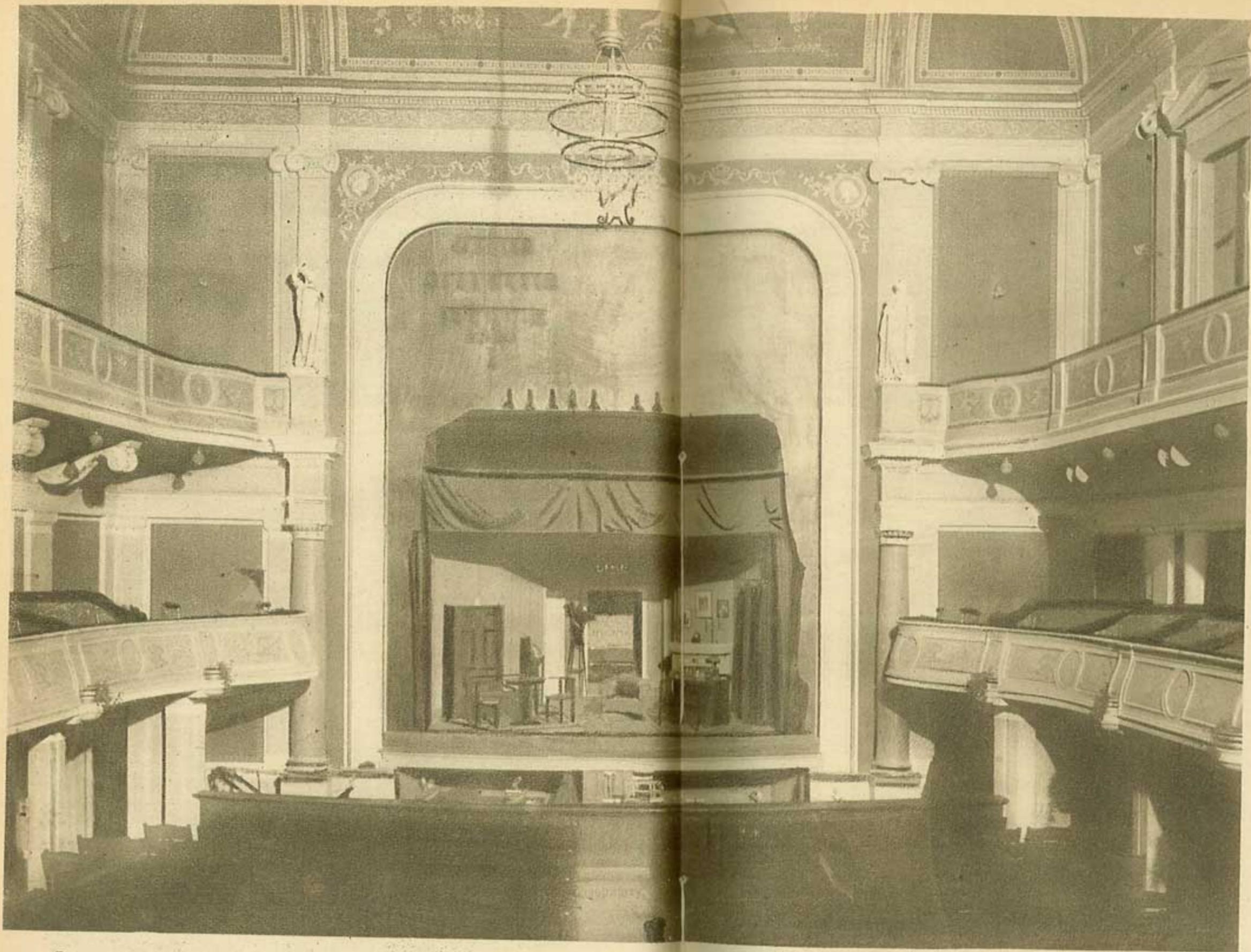
ТЕОДОСИЈЕ: Да си благословен! Откуда тако, оче? Јеси ли из далека?

ЈЕВРЕМ: Па баш и није тако из далека: из Дечана. Дођох ти, свети оче, да питам: је ли истина што људи говоре: да вам данас Вукашин долази да захвали Богу, што је Гојко победио Сивишу код Скадра?

ТЕОДОСИЈЕ: Јесте, оче, тако је. Ево га сваки час очекујемо.

ЈЕВРЕМ: Велика се чудеса стварају, тако ми Бога. Вукашин граби све што може, а данас се усуђује да ступи у ову свету обитељ, не боји се да се кров не сруши над њим!

ТЕОДОСИЈЕ (око себе погледа): Ја те не познајем, али те молим да се умериш... Остави на миру Вукашина, Бог те видео. Он је данас господар, па га морамо слушати. Ћути!

Гледалиште и позорница Народног Позоришта у Сарајеву.
Снимак атељеа В. Божић, Сарајево.

Gledalište i pozornica Narodnog Pozorišta u Sarajevu.
Snimak ateljea D. Božić, Sarajevo.

ЈЕВРЕМ: Шта: ћути! Нећу, Бога ми, оче! Вукашин је прави Јуда Искаријотски. Он би и Христа продао, као што је и стога цара издао, мудрог и младог Уроша. Зато се и потреса свети Њивот! Зато се ономад и створише онаква чудеса, каква више неће док је света и века!

ТЕОДОСИЈЕ: Каква то чудеса, оче? Седи, седи мало, видиш да си се уморио. Ваљда си и жедан? (виче) Јоване! Хеј, чујеш ли? Јоване!

ЈОВАН (дотрчи из порте): Ево ме, оче намесниче. Шта си рад?

ТЕОДОСИЈЕ: Па ви се тамо играте! А шта сам ти заповедио да радиш?

ЈОВАН: Па ја сам свој посао свршио! Сад се могу мало и одморити.

ТЕОДОСИЈЕ: Одморити! А овамо дакле као јазавац! Бацао си камена! Ниједне вере! Увек се с вама морам љутити. Иди донеси овом брату пехар Мостарског вина и парче хлеба... Морам, оче, да се једим и да их псујем... Неће да слушају!

ЈЕВРЕМ (уздахне): Хвали Бога, оче, кад имаш зашто! Код нас је сваки брат као јагње, јер не мора викати: зашто се не донесе ово или оно? Код нас нема никад ничега! Од печења ни помена, јер ми питамо себе жиљивим грахом куваним у три Бистричке воде! Хвали Бога што ниси јагње као ми, јер се имаш зашто љутити! Настала су данас црна времена!... Јеси ли видео ону крваву репату звезду на небу?

ТЕОДОСИЈЕ: Видео сам је, оче. Реп јој мане на нас доле — неће бити добро! Али оставимо небеса, нека буде што нам Бог да, него причај шта је на земљи!

ЈОВАН (донесе пехар вина и комад хлеба): Ево, оче намесниче.

ТЕОДОСИЈЕ: Добро. А сад иди па настави свој посао, немој људма у зубе зјати! (Јован оде) Поткрепи се, оче! Добро је за нас, старе људе, по чашица вина и кора хлепа... Кад је умерено, онда је и телу и души на хасну.

ЈЕВРЕМ (једе хлеба и залије вином): Добро вино. Код вас је благодат Божја! Е, кад бисмо и ми имали, — макар и сваке недеље по чашу! Али како ћемо имати, кад се наш божји угодник на нас срди... Ономад бесмо на бдењу до поноћи. Са скрушеним срцем молисмо се Богу, да би се смиловао на нас и да би нам испослао боља времена... Али кад одосмо спавати, у један мах загрме небо, оче, као да се све рупи! Засија се манастир, као да је цео у пламену... Сутра дан казиваху нам два болесника, што су спавала пред црквеним вратима, да су се врата од манастира широм отворила и да се у

храму Њивот открио, али да у њему није било светитеља... Од страха падоше нице и почеше се молити божјем угоднику... Не потраја дуго, а указа им се пред самим дверима светитељ оптерећен ланцима... Обојица завапише у глас: „Свети Стеване Дечански, опрости нам грехе наше!“ А он им сузних очију одговори: „Бежите, децо, куда знате! Крвавога ропства чекају вас ланци. Процвилеће божји угодници, Србија ће у крв запливати, јер је син руком својом убио родитеља!“ И наједанпут гром загрме, те обојица падоше на земљу као мртви. А када дођоше себи, црквена врата беху затворена као и пре... Благодареније буди Богу: Када уђосмо у цркву све нађосмо на месту и у реду.

ТЕОДОСИЈЕ: Створитељу неба и земље! Буди нам милостив, сачувај нас од свакога зла и излиј на онога праведну казну своју који се човечјом крвљу сладосно насићава.

ЈЕВРЕМ: Нека нам Бог буде милостив, али добра бити неће. Добро се опомињем шта ми је отац још као детету говорио. То ми је исто и отац Никодим протумачио.

ТЕОДОСИЈЕ (љубопитљив примиче му се све ближе): А шта каже отац Никодим? (Погледа у пехар, па кад види да је празан, виче) Јоване! Јоване! Овамо ходи!

ЈОВАН: Ево ме, оче намесниче!

ТЕОДОСИЈЕ: Вас мора човек по сто пута да виче, као да седите на ушима! Брзо донеси још мало вина!

ЈЕВРЕМ (погледа око себе, показује прстом на споменик): Шта ти се чини, оче намесниче, како је дошао до царевине овај што под оним каменом лежи?

ТЕОДОСИЈЕ: Не знам шта хоћеш тиме?

ЈЕВРЕМ: Питам те: како се Душан попео на престо?

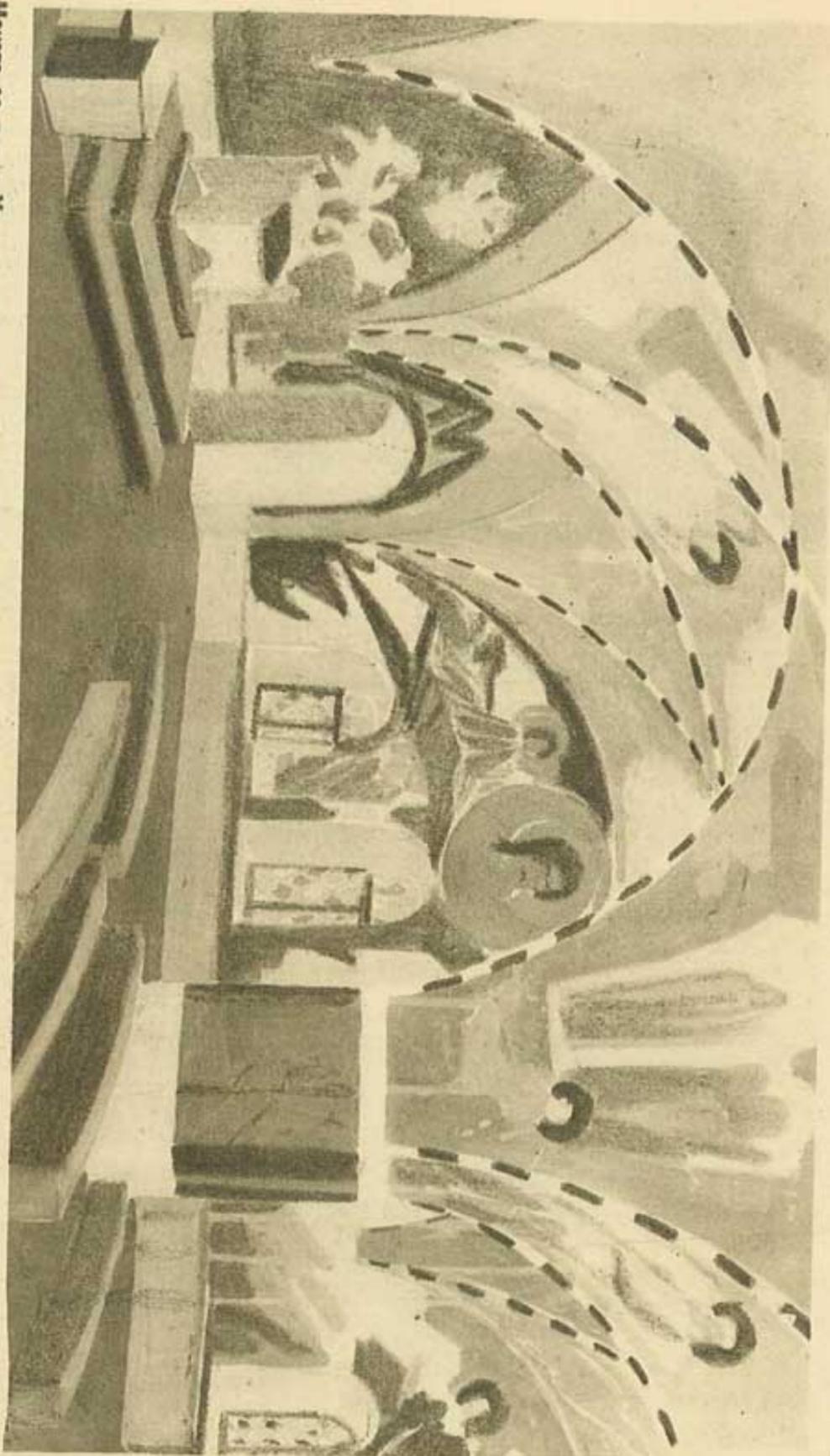
ТЕОДОСИЈЕ (као бајаги не зна): Кад је умро отац, онда га је народ изабрао за цара. Тако сам ја могао чути.

ЈЕВРЕМ: Умрети, оче намесниче, и морати умрети — то је врло далеко једно од другог.

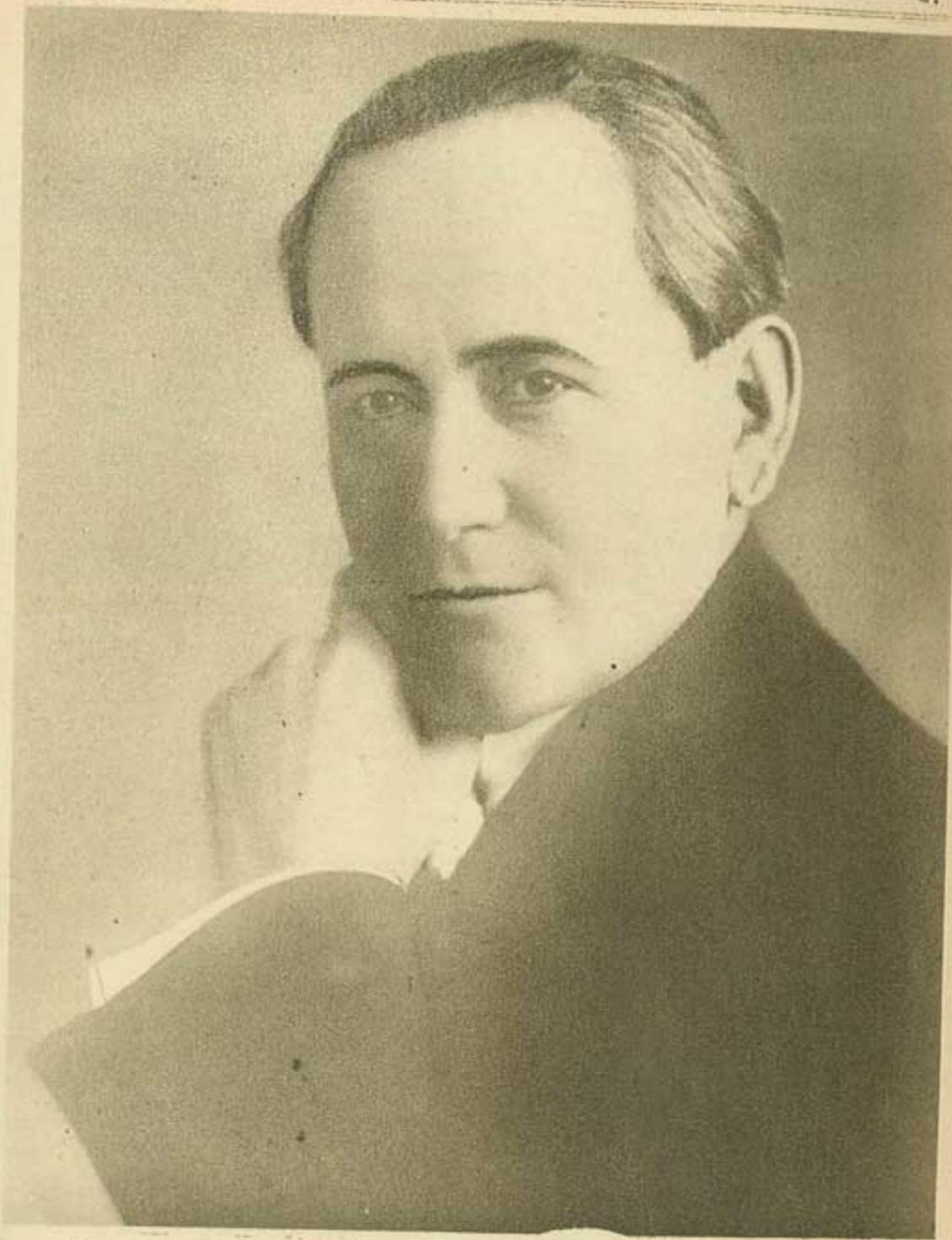
ЈОВАН: Ево, оче намесниче! (Предаје му пехар). Зову те браћа, оче намесниче.

ТЕОДОСИЈЕ: Одмах ћу доћи. Кажми им нека сто потпуно приправе, а ти иди и укали свеће по цркви... Господа могу за који час доћи. (Јован пође, а намесник му довикује:) Јоване, Јоване, иди после рибару и реци му да одмах донесе што је ухватио рибе! (Јован уђе у манастир где пали свеће).

ЈЕВРЕМ: Знаш ли, оче намесниче, шта је син са оцем учинио? Отац је из Призрена побегао у Неродимље, из Неродимља у Петрич, из Петрича у Звечан... И док је отац још био

Макета за декор Мусоргскове опере „Борис Годунов“, која ће се ових дана приказивати у Београдском Народном Позоришту. Рад позоришног сценографа Павла Фромана.
 Репродукција Графичког Завода „Макаринџе“ А. Д., Београд-Земун.
 Макета за декор Мусоргскове опере „Boris Godunov“, која ће се ових дана приказивати у Београдском Народном Позоришту. Рад позоришног сценографа Павла Фромана.

Рудолф Букшег, члан осечког Народног Позоришта, баритон, несумњиво један од наших најбољих оперских певача, прославља 14 о, мца 25-тогодишњицу свог уметничког рада у позоришту.
 Rudolf Bukšeg, član osečkog Narodnog Pozorišta, bariton, nesumnjivo jedan od naših najboljih operских певача, proslavlja 14 o. mca 25-togodišnjicu svog umetničkog rada u pozorištu.

Foto: Varnai. Osijek.

у Звечану, син се крунише! Наједанпут дође глас: „Умро Стеван“! А Стеван доиста и умре, оче намесниче? Да, да, умрети и мјати умрети — врло је далеко једно од другог. Али клевета очева и четврто колена гони... Зато и није Урош цар, зато ћемо и и брзо дочекати крваво роштво!

ТЕОДОСИЈЕ: Да нас Бог сачува, шта би било од наше сбицељи!

НИКОЛА (дотрчи): Оче намесниче, долазе господа!

ЈЕВРЕМ (ужурбао се): Нерадо ја гледам господоу! Уклони овај пехар! (Слуга узме пехар).

ТЕОДОСИЈЕ: Шта? Господа? Не говори, бојан, слуго... Господа, иду? Дај ми брзо хаљину... Хеј, Нико! Донеси!... Шта сам оно хтео рећи?... Да! Ону свилену... Збунио сам се да не знам, где ми је глава... Хеј Нико! Донеси мантију!... Донеси све што сам рекао... Донеси брзо, само да ме господа оваквог не затекну... Бог зна шта ће овај дан донети собом?

НИКОЛА (доноси свилену мантију, камилавку, патарицу, икону): Ево, оче намесниче!

ЈЕВРЕМ (шалећи се): Чувај се да ти и ту хаљину не скине! Вукашину треба много прилога!...

ТЕОДОСИЈЕ: Жив био, синко, кад си само донео! Дај амо! (Облачи се. Излазе из куће са крстовима или ручним иконама неколико калуђера и манастирски ђаци с рипидама).

(Зазвоне манастирска звона)

ЈЕВРЕМ: Е, збогом, оче намесниче! Хвала ти на опорављењу.

ТЕОДОСИЈЕ (свечано обучен): Богу хвала, брате... Моли се Богу да нас од зла чува! (Јеврем оде). Је ли све у реду и готово?

НИКОЛА: Ватра само што кров не запали!

ТЕОДОСИЈЕ: Пресекао ти се језик, да Бог да! Теби би требало уши запалити, — а то ће и бити! Вуци се одатле! (Слуга оде). Да ми је само да се допадем крвнику, јер је Урошева царевина пропала!....

(Приђу сви манастирској капији и поређају се за свечани дочек. У славу дочека пева се црквени поздрав великодостојницима).

Begovićev jubilej

Premierom nove drame Milana Begovića, „Pustolov pred vratima“, proslavljena je u zagrebačkom Kazalištu 25-togodišnjica pesnikova književnog rada*

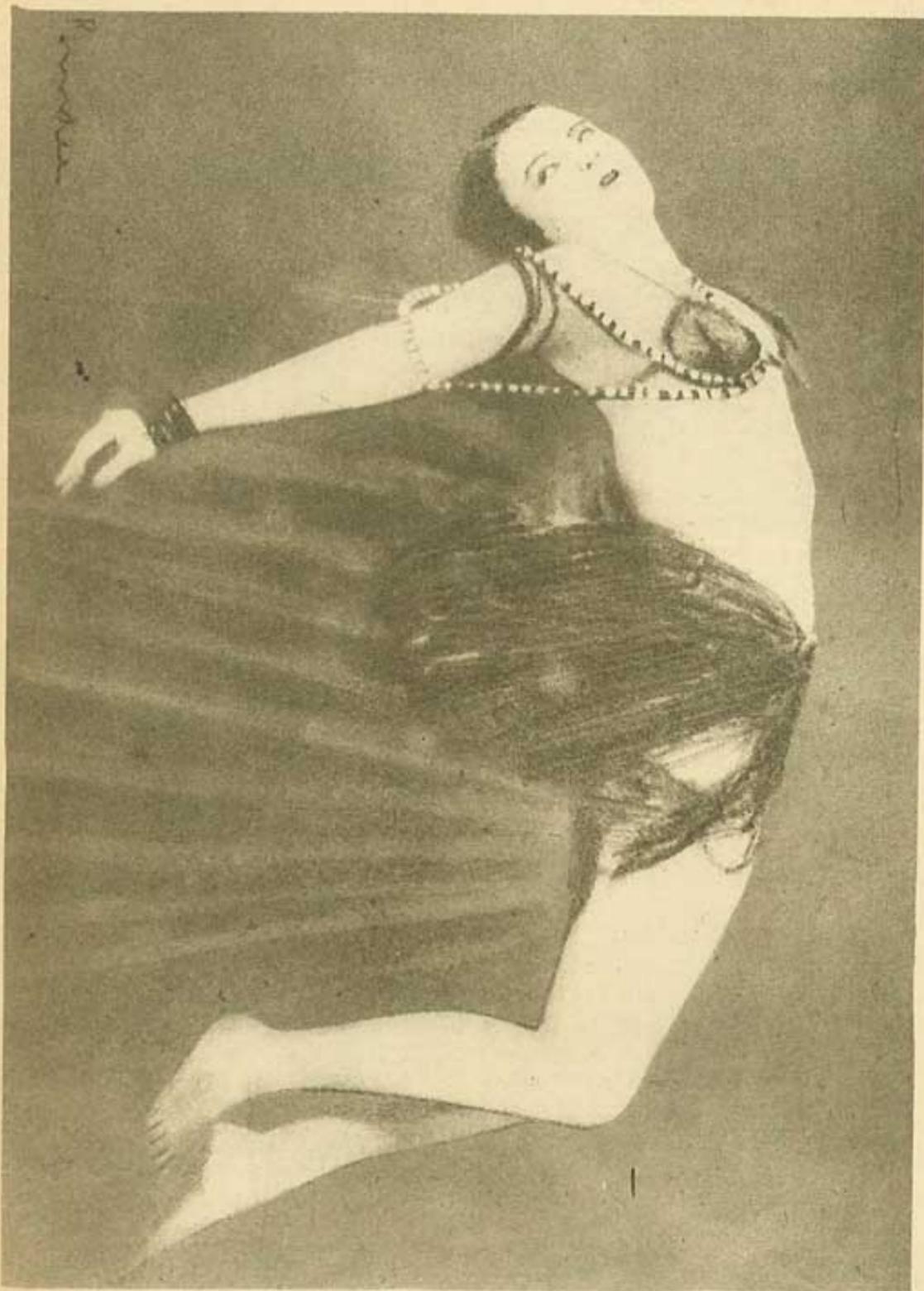
Izvod iz „Hrvatske Pozornice“

Milan Begović je bez sumnje jedna od najmarkantnijih pojava u našem modernom kulturnom životu. Ali definitivni sud o Milanu Begoviću još se ne može izreći, osobito, ako se pogleda na njegov rad u posljednjih pet, šest godina. I koliko god njegova literarna ličnost ima već danas jasne konture, to iz svega njegovog dosadanjeg rada najviše se ističe neprestana tendencija k višim i svečovečanskijim motivima. Od artiste Begovića, kako je bio u početku svog pjesnikovanja, postaje salonski causeur i duhoviti opservator mondenoga društva. Kasnije pod uplivom realizma opisuje malovaroški život svoga kraja; povratak u domovinu nadahnjuje ga na roman, u kome oživljava svoju mladost i uspomene iz djetinjstva, da zatim stvori dramu, u kojoj je opisao vlastite borbe između čovjeka i umjetnika. Slijedeće djelo posvećeno je sveopćoj ljubavi ljudi među sobom, dok se napokon posljednje, koje je upravo dovršio, dotiče problema smrti i sreće čovječe služeći se pri ertanju ljudi i njihovih borba najnovijim rezultatima psihoanalitične nauke. Stilski i tehnički slovi Begović odavna kao jedan od prvih među jugoslavenskim piscima.

Begović se je rodio u maloj dalmatinskoj zagorskoj varošici Vrlici 19. januara 1876. U Splitu je pohađao realku skupa sa svojim prijateljem Nazorom. Slušao je četiri semestra na zagrebačkom univerzitetu prirodne nauke, a onda što u Beču što u Italiji študirao romanske jezike. 1899 postaje suplentom na splitskoj realci, gdje je postao profesorom 1903 nakon što je položio ispit iz romanistike i slavistike na bečkom univerzitetu kod profesora Majer-Lübke-a i Vatroslava Jagića.

1908 proživljuje Begović nekoliko mjeseci u Beču, Münchenu, Salzburgu i, ustavivši se nekoliko dana u Topolšćici, upozna se tamo s barunom Bergerom, glasovitim njemačkim redateljem, koji mu ishodi dopust od bečkog Ministarstva Prosvjete i povede ga sobom u Hamburg na „Deutsches Schauspielhaus“, gdje je Berger bio upravnikom. Poslije malo mjeseci, kad je Berger otišao u Beč, a Carl Hagemann došao kao direktor „Schauspielhaus“, Begović postane dramaturgom toga teatra. U Hamburgu Begović je ubrzo stekao prijateljstva i priznanja,

* O samom „Pustolovu pred vratima“ bilo je u Comedi-i reči u svoje vreme.

Позната кино-звезда Лија де Пути, која је у последње време креирала главну улогу у филму „Вариете“, скочила је са прозора свога стана са четвртог спрате, у

намери да се убије, но чудним случајем остала је жива. Покушај је учињан због љубави: Лија у једном свом филму.

Албертина Ферари, светска уметница на виолини, која ових дана даје концерат у свечаној дворани Новог Универзитета.

Albertina Ferari, svetska umetnica na violini, koja ovih dana daje koncerat u svečanoj dvorani Novog Univerziteta.

— Фото: Ва. Бенчић, Београд —

Хофмансталова „Електра“ у Нар. Позоришту у Скопљу: Живка Срдановић (Електра) и Ивка Раденковић (Хризотемида). Режија А. Верешчагина.

Hofmanstalova „Elektra“ u Nar. Pozorištu u Skoplju: Živka Srdanović (Elektra) i Ivka Radenković (Hrizontemida). Režija A. Veresčagina.

— Фото: Урош Вучерић, Скопље —

drugujući tamo osim sa odličnim pozorišnim ljudima i sa poznatim njemačkim pjesnicima: Dehmel-om, Falke-om, Eulenbergom. 1912. Begović prelazi u Beč kao dramaturg i režiser na „Neue Wiener Bühne“, gdje ostaje do rata. U Beču on je zašao u društvo prvih literarnih i umjetničkih ličnosti i drugovao s Schnitzlerom, Hofmannsthalom, Altenbergom, Zweigom, Auernheimerom, Weingartnerom i t. d. a kao režiser radio skupa sa Kayslerom, gospodjom Eysoldt i Bassermannom. Nakon sloma primljen je u našu vojsku i ostaje sve do početka god. 1920.

U julu iste godine namješten je kao profesor glumačke škole, gdje i sada djeluje. Istodobno on se je kroz čitavo ovo vrijeme bavio i kazališnom kritikom.

Begovićeva glavna djela su slijedeća: „Knjiga Boccadoro“, pjesme, god. 1900. „Hrvatska pjesma“ prigodom 400-godišnjice hrvatske umjetne književnosti. „Myrrha“, drama u tri čina po klasičnoj priči, Prag 1902. „Venus Victrix“ komedija iz renesanse u 1 činu, štampana u „Srpskom književnom glasniku“ i u Splitu 1903 sa kojom autor prvi put dolazi na zagrebačko kazalište. „Gospodja Walewska“, drama u stihovima u 5 činova, iz napoleonskih vremena, izd. u Zagrebu 1905. „Život za Cara“, ciklus soneta, prigodom rusko-japanskog rata. „Stana“, drama u tri čina, iz dalmatinsko zagorskog života, prikazivana 1909. u Zagrebu, nagradjena Demetrovom nagradom, štampana u „Savremeniku“. „Vrelo“, sabrane pjesme, 1912. „Dunja u kovčegu“, roman iz vrljčkog života. „Male komedije“, 7 aktovka, među njima „Biskupova sinovića“, „Čičak“ i „Cvijetna cesta“, 1921. „Svadbena let“, drama u 3 čina, 1922. „Božji čovjek“, drama u 3 čina, 1924. Nagradjena Demetrovom nagradom.*) „Pustolov pred vratima“, tragikomedija u 9 slika, uzeta na prikazivanje u ovoj sezoni za Hrv. Nar. Kazalište, u Zagrebu.

Velik broj ovih djela preveden je na češki, poljski, talijanski, njemački, ruski, neki odlomci na mađarski. Begovićeve drame prikazivane su na svim pozorištima u Jugoslaviji, u Petrogradu (Walewska), Pragu, Brnu, a „Božji čovjek“ izlazi ove sezone u Njemačkoj.

Begović je poznat i kao vrstan prevodilac.

Pozornica i ljepota.

Da šminka i puder ne koriste na licu i vratu, to znade svaka dama a naročito šminke za pozornicu, koje se skidaju vazelinom, masti ili kakovim maslacem, no tim sredstvima nisu iščišćene sve kožne pore, u koje se uvukla najprije šminka, pa onda mast; to se neda očistiti temeljito ni alkoholom, ni sapunom, a najmanje samom vodom. Slavna operna pjevačica Adelina Patti vidjela je to i dala je, da joj se po njenom vlastitom receptu sačini neka mliječna emulzija, koju je ona stalno rabila i njome čistila lice i vrat, pa jedino toj emulziji imade ona zahvaliti, da je još u svojoj 54. godini bila slavljena kao poznata ljepotica, a do svoje smrti u 76. godini zadržala je svežinu i sjaj teinta. Ta se emulzija i danas proizvodi pod imenom „Visagine Adelina Patti“ u Parizu, a kod nas se dobije u svima drogerijama, apotekama i parfimerijama uz cijenu od Dinara 30— po bocli. — Glavno skladište za Jugoslaviju: Zagreb, Gajeve ulica.

III. Jubilej

25-godišnjica Rudolfa Bukšeka

14. januara 1926. proslavit će 25-godišnjicu svoga pozorišnog rada član osječkog kazališta g. *Rudolf Bukšek*.

Počeo je u diletantskom pozorištu u Celju, a kasnije je kroz više godina bio član ljubljanskog i zagrebačkog kazališta. Od god. 1919. on je stalni član osječke opere. G. Bukšek nesumnjivo spada među najbolje operne pjevače što ih je dao naš narod. Odličan glumac, on je svojim ulogama dao cjelovitosti i uvjerljivosti i to je tajna njegove velike popularnosti. U svom dugogodišnjem radu on svladao jedan golemi posao, u ranijim godinama i u intermecu kad je bila raspuštena ljubljanska opera, on je bio dramski glumac, igrajući glavne uloge i obišavši sa dramskom trupom ljubljanskog kazališta a i na turnejama ljubljanske i osječke opere skoro sve naše krajeve: Sloveniju, Hrvatsku, Slavoniju, Istru, Dalmaciju i Bosnu, a gostovao je u više navrata i u Beogradu. Kreirao je veliki broj uloga i partija, a najznatnije su mu operne partije: Sebastiano (U dolini), Scarpia (Tosca), Escamillo (Carmen), Onjegin (Evgenije Onjegin) — Helwig (Oganj), Tonio (Pagliacci), Marcello (Boheme), Valentin i Mefisto (Faust), Zrinski, Amonasro (Aida), Germont (Travjata), Vodenjak (Rusalka), Lothario (Mignon), Rigolletto, Figaro, Ukleti Holandez, Telramund (Lohengrin) i t. d.

Svoj jubilej proslavit će g. Bukšek u partiji Mefista.

Пред куком

Најмлађа снага у »Пер, срце моје«

Најмлађој снази београдског Народног Позоришта, иначе једној која обећава врло много, догодио се малер.

Реч је о „Кокети“, слаткој кучкици која је креирала „Михајла“ с највећим успехом. Откако је отишла на даске, Кокета се страшно проскитала, па ју је — такав се глас пронео синоћ — у последњој њеној екскурзији ухватио шинтер.

Разуме се да је Управа Народног Позоришта предузела најхитније мере, али ће, изгледа, морати да се умена и Уметничко Одељење. За сваки случај идућа представа „Пер, срце моје“ мораће се отказати, док се партнер г-ђице Бобићеве не ишчупа из шинтерских кола.

У Уметничком Одељењу, док још постоји, спрема се хитан законски предлог, којим се овоземаљским шинтерима забрањује да хватају глумце.

Иначе „Кокет“, која је тако сјајно дебитирала у „Михајлу“ има целу своју малу историју. Вели се да су њени родитељи били циркуски пси, али је она само свој таленат била

Г. Др. Ницић: Хм?
Г. Ријавец: Хм — је-е-е-ст.

В. Др. Ницић: Хм?
В. Ријавец: Хм — је-е-е-ст.

Из Тонкине серије уметничких фотографија акта: полунаго тело у служби најчистије је уметности.

— Foto Tonka, Zagreb —

закопала у једном београдском салону, одакле би излазила само у шетњу. Случај је хтео да се тако пађе у шетњи, кад је г. Момчило Милошевић ишао по Београду као да је нешто изгубио, звервајући унезверено на све стране; противници његови заједали су, велећи да он тражи инспирације. Међутим, г. Милошевић тражио је будућег *Михајла*. И престао је бацати „унезверене“ погледе, кад је у шетњи имао први сусрет с малом „Кокет“. Њена газдарица била је широкогруда и дозволила јој да иде на сцену. Г. Милошевић открио је нов таленат.

Њу је узела у своје руке г-ђца Бобићева. Први пут је „Пег“ имала Кокет лично да врати кући, т. ј. са прве пробе. С бројем куће било је лако, јер је знала; али је и са станом било лако. Кокет је своју редитељку и корепетиторку просто водила, истрчавајући напред, на три ноге, а кад је на највишем спрату застала пред једним вратима, загребла шапицом и залајала, г-ђца Бобић знала је где је.

Сад не зна где је. И тако ће цела Пег доћи у питање, ако се од Кокет, по милости шинтера, буде начинила једна „астрханска“ крагна.

Скопље

Последња новост: »Електра«. = Ђачке представе. = Јанкова прослава. = Ишчекивања

Наша последња новост је Софоклова „Електра“ у обради Хофманстала. Режија г. Верешчагинова. Насловну улогу играла је г-ђа Живка Срдановићка. Хризотемела г-ђа Ивка Раденковићка (јако добра); Клитемнестру је дала г-ђа Добрила Џимић (такође добра), Ореста г. Бранко Језановић.

Конференцију о грчкој трагедији и о Електри у светској књижевности држао је г. др. Прв. Сланкаменац, секретар олд. филозофског факултета. Представа је успела и била одлично посећена: понављена је.

Вредни и агилни управник позоришта, који се труди да његова институција пружи што већу корист народу, позвао је директоре скопљанских гимназија с предлогом да за њихове ученике приреди исту представу. Г. Г. директори су пристајали, те је било дато две дневне представе за ђаке: у понедељак и у среду, т. ј. 28 и 30 децембра.

Г. Карацић је са директорима утајачно да се за ђаке приреди цела серија представа са конференцијама, до краја сезоне. Своја пута су директори, изгледа, овај лепо предлог топло прихватили, иако пре три године нису најљубазније гледали на ту ствар, па је скопљанско позориште једва било успело да даде десетак таквих представа. Од тада се још једанпут то исто покушавало, али је иницијатива била остала без одзива. Сад ће, надамо се, бити боље.

22. пр. мца даван је „Бидо“ у Јанков спомен. Том приликом је симпатично говорио о Јанку учитељ г. Данило Милековић, предс. олд. Секције Учитељског Удружења.

Сад се спрема „У Затишју“ и још неколико комада из нашег националног репертоара. Стари национални репертоар се излизао. Скопље нема за њега више публике. Публика се развија и тражи ново. Критичари траже национални репертоар а не гледају га и подсмевају му се. Новаца треба, репертоар хоће да се одржи на висини, трупа треба да иде напред, јер ће некад доћи нова зграда која условљава спремноу и способну трупу, а наша „шатра“, како ви то назвасте, није способна за развијање репертоара.

Скопље чека да се сврши ова сезона, која позоришним људима изгледа све дужа. А нова зграда — никад!

Наши на страни

Г. Нико Бартуловић у Паризу

Дознајемо да је управник сепаратског Народног Позоришта, г. Нико Бартуловић, који је добио шестомесечно одсуство за студије у Паризу, нагло позват да се одмах врати у отаџбину.

Ова нам вест изгледа прилично чудновата, у толико пре што је г. Бартуловић већ добио приступ на представе и на *пробе* главних париских театара.

У идућем броју штампаћемо један интервју г. Бартуловића са г. *Фирменом Желије*, директором Одеона, о његовим познатим плановима о универзалном театру.

Наша пошта

»Народном Гласу« у Осијеку

Нама се чини да тежиште питања о обласним позориштима није у томе да ли уредник „Комедије“ иде сваке вечери на пиво или уопште не пије пиво, и да ли је тотално немусикалан или свира у један и два инструмента, или чак и „мрзи“ музику. Али је несумњиво важно да онај који полемише с другим човеком лојално цитира тога човека, т. ј. да не сања сан како му је мило, већ како је било — под претпоставком да капира основну идеју и сржину целог једног циклуса чланака, а да не истраже 2—3 реченице, и наказно их интерпретира. Намерно: то је нелојалност, ненамерно: закључак на неспособност. Одсуство потписа — потпуна неодговорност. Свеједно да ли из плашње од свог имена или из бојазни за добро име. Међутим, и о овим мишљењима биће речи у једном од наредних бројева, кад се вратимо да продубимо ствар, али свакако биће речи само као о — симптомима. Ако хоћете да вас схватамо озбиљно, изволите, господо иза бусија, изићи с потписом, па ћемо вам, ако будете умели погодити тон, дати места радо чак и у „Комедији“, иако вам мишљења буду у опреци с нашим.

За сада нам је жао што угледни осијечки „Народни Глас“ негује један неотмени манир, и то још у питањима уметности. Радо ћемо веровати да су се те ствари нашем уредничким колеги само поткрале. Јер, на првоме месту, господо колеге, треба бити отмен. Онда се нећемо морати бојати ни свога потписа.

H. J.

„Кокет“ ирсска цукица „Пег — срца мого“: најновија уметничка снага београдског Н. Позоришта, која је пре неки дан креирала улогу „Михајла“ у Мањежу.

„Koket“, irsko džukica „Peg — srca moga“: najnovija snaga beogradskog N. Pozorišta, koja je pre neki dan kreirala ulogu „Mihajla“ u Manježu.

— Фото: Вл. Бенчић, Београд —

Одговорни уредник Никола Б. Јовановић. Власник „Илустрација“, Београд. Годишња претплата 180 динара; полугодишња 90 динара; тромесечна 45 динара. Претплата се шаље у Београд, Косовска улица, 11. — „Макарије“ А. Д. Земун.